

Par gaidāmajām izmaiņām Latvijas Fiskālās disciplīnas likumā

Padomes viedoklis

Š.g. 30. aprīlī Ministru kabinets uzdeva Finanšu ministrijai līdz 2024. gada 12. septembrim sagatavot un iesniegt Ministru kabinetā grozījumus Fiskālās disciplīnas likumā, kas palielina maksimāli pieļaujamo strukturālo deficītu no 0,5% no IKP līdz 1,0% no IKP¹.

Strukturālā deficīta apjoma izmaiņas primāri skar Fiskālās disciplīnas likumā (FDL) ietvērto bilances nosacījumu un pašlaik tas nosaka, ka strukturālo bilanci budžeta ietvara likuma projektā katram gadam nedrīkst noteikt mazāku par -0,5 procentiem no attiecīgā gada IKP. Šī nosacījuma izmaiņas potenciāli ietekmē arī citas Fiskālās disciplīnas likuma normas, t.sk. arī minimālās plānojamās strukturālās bilances korekcijas mehānismu.

Padome, ik gadu vērtējot FDL korekcijas mehānisma pielietojuma nepieciešamību, konstatējusi, ka plānotā minimālā strukturālā bilance bieži ir bijusi atšķirīga no FDL atļautā līmeņa. Piemēram, periodā no 2013. līdz 2019. gadam plānotais strukturālais deficīts bija vidēji 1% no IKP, arī izpilde vidēji bijusi 1% deficīta robežās. Periodā no 2019.-2023. gadam, kad bija spēkā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta (ES SIP) izņēmuma klauzula, plānotais strukturālais deficīts vidēji bija 1,4% no IKP, bet augstās inflācijas ietekmē faktiskā izpilde bija ievērojami labāka par plānoto – strukturālais deficīts bija 0,4% no IKP.

Prakse, kad strukturālā bilance ne vienmēr tika plānota un izpildīta burtiski, ievērojot FDL prasības, izveidojās vēsturiski, jo Latvijas Fiskālās disciplīnas likuma strukturālā deficīta griesti 0,5% no IKP bija striktāki par ES SIP prasībām. ES SIP pieļāva strukturālo deficītu 1% no IKP, ja valstī plānotas būtiskas reformas vai, ja ekonomikā ir lejupslīde un, ja valsts parāda apjoms ir zem 60% no IKP. Tomēr arī ES SIP par pieņemamāko strukturālā deficīta apmēru noteica 0,5% no IKP.

Tādējān teorētiski rosinātās izmaiņas FDL kaut kādā mērā "legalizē" iepriekš pielietoto praksi un salāgo to ar ES likumdošanā pieņemto robežvērtību.

Tomēr paredzētie grozījumi būtiski ietekmēs Latvijas fiskālo arhitektūru un tiem ir savi "pluši" un "mīnusi". Pozitīvi ir tas, ka palielinot pieļaujamo strukturālo deficītu līdz 1% no IKP, valdība iegūtu lielāku elastību fiskālās un ekonomiskās politikas veidošanā.

Vienlaikus, strukturālā deficīta palielināšana līdz 1% var rezultēties kopējā deficīta un valsts parāda līmeņa pieaugumā. Padome savās iepriekšējās publikācijās ir norādījusi, ka vispārējās valdības izdevumu pieaugums ir ilgstoši pārsniedzis 10 gadu vidējā potenciālā IKP pieauguma tempu. Samērojot 10 gadu vidējo potenciālā IKP pieauguma tempu ar to apsteidzošo valdības izdevumu pieauguma tempu, Padome norādījusi uz risku - nonākt pie aizvien šaurākām fiskālām iespējām un ierobežojumiem veidojot sabalansētu budžetu².

Tāpēc Padome aicina valdību interpretēt pieļaujamo strukturālo deficītu nevis kā mērķi, bet kā ierobežojumu un pēc iespējas noturēt deficītu zem šiem griestiem.

Kopumā Valdības ierosinātās izmaiņas Latvijas Fiskālās disciplīnas likumā nav pretrunā nedz ar ES Stabilitātes un izaugsmes paktu, nedz ar jauno, nesen apstiprināto ES fiskālo regulējumu. Latvijas budžeta fiskālajiem mērķiem joprojām būs jāatbilst gan Latvijas strukturālās bilances nosacījumam, gan ES primārās strukturālās bilances nosacījumam. ES

¹ Ministru kabineta sēdes protokols Nr. 18, 53. §, 7.p., Rīgā 2024. gada 30. aprīlī. Pieejams: [Ministru kabineta sēdes protokols \(likumi.lv\)](#)

² Padomes viedoklis par FDL 11. panta nosacījumu izpildi (korekcijas mehānisms), pieejams: [Padomes viedoklis par FDL 11. panta nosacījumu izpildi \(korekcijas mehānisms\) | Fiskālās disciplīnas padome \(fdp.gov.lv\)](#)

jaunā fiskālā likumdošana joprojām satur arī izdevumu pieauguma nosacījuma konceptu un arī parāda pieļaujamā robežvērtība nav mainīta - 60% no IKP. Tādējādi, Latvijai, neatkarīgi no potenciālām izmaiņām nacionālā likumdošanā, ir jāsalāgo ekonomikas potenciāla un valdības izdevumu izaugsmes tempi.

ES jaunie nosacījumi paredz striktāku kontroli pār valsts izdevumu kāpināšanu. Jāpatur prātā, ka ES fiskālo nosacījumu neievērošanas gadījumā, Latvijā plānotais izdevumu pieaugums kļūs diezgan ierobežots. Eiropas Komisija vidējā termiņā sekos, kā dalībvalsts ekonomisko reformu rezultātā samazina deficīta apjomu vai parāda apjomu. Latvijai ir mērens valsts parāds, bet atbilstoši Stabilitātes programmai 2024.-2028.g., šī perioda beigās - parāds varētu tuvināties 50%. Neapdomīgi kāpinot izdevumus, valsts deficīts un parāds var pieaugt vēl straujāk. Tādā gadījumā var iestāties ES deficīta un parāda noturības nosacījums - jeb Eiropas Komisijas aprēķināta fiskālā korekcija līdz brīdim, kamēr tiks atjaunots pieņemams deficīta līmenis.

FM, Stabilitātes programmā 2024.-2028. gadam, ierosina līdztekus strukturālā deficīta robežvērtības izmaiņām no 0,5% uz 1% vienlaicīgi atteikties no turpmākas vienreizējo izdevumu koncepcijas. Padome atbalsta šādu ieceri un atgādina, ka interpretācijas šajā jautājumā bija saistītas ar Latvijai specifisku vienreizēju izdevumu neatbilstību ES fiskālā normatīvā ietvara prasībām, piemēram, efektiem saistībā ar nodokļu reformu 2018. gadā vai pēdējos gados aktuāliem izdevumiem iekšējai un ārējai drošībai. Padome nevarēja atbalstīt šādu pasākumu atzīšanu par vienreizējiem, jo to atbilstība, ļoti šaurajam vienreizējo izdevumu kritēriju lokam, nebija pamatota ne nacionālā likumdošanā, ne ES SIP Vademecum.

Pēdējie gadi Latvijas valdībai ir bijuši izaicinājumu pilni - no Latvijas neatkarīgu iemeslu dēļ. Gan Covid-19, gan Krievijas agresija ar sekojošām ekonomiskām problēmām prasīja valdības operatīvu iejaukšanos ar fiskālajām svirām, kas arī salīdzinoši veiksmīgi tika izdarīts, saglabājot samērīgu valsts parāda līmeni un nezaudējot starptautisko finanšu tirgu uzticību. Šobrīd galvenais Latvijas izaicinājums ir lēnā ekonomiskā izaugsme. Plānotās izmaiņas nacionālajā fiskālajā likumdošanā varētu sekmēt elastīgāku fiskālā stimula pielietojumu, nepalēnināt izaugsmi un saglabāt vidējā termiņa fiskālos ierobežojumus, tomēr Padome aicina apzināties arī riskus, kas saistīti potenciālajām FDL izmaiņām.